

Izhaja
1. in 15.
dan vsa-
cega me-
seca.

ZVON

Lepoznanski list.

Velja
za celo
leto 3 gl.
za tri
mesece
1 gl.

Leto I.

Na Dunaji 1. februarja 1870.

List 3.

S é n ě n i c a.

Leži ravnina in polje,
Po polji bistra Sora gré,
Nad Soro sterne so goré.

Na gori cérkev v zrak molí,
In preko Sore most derží,
Pri mostu beli dvor stoji.

Ob dvoru cesta vglájena,
Za dvorom hladna sénécnica,
A v dvoru mlada déklica.

V lepoti zornih let cvetè,
Kot iskra živa, bistra je,
O njej vzdihuje moštvo vse.

O njej vzdihujem tudi jaz —
Oh, zlati čas, preblagi čas,
Ko sem ugledal njen obráz!

Na klopi v senčnici sem bil,
S prijatelji se veselil,
Rumeno vince z njimi pil.

Prišla si k meni, deva ti!
Pogledala si me z očmi,
Pod ženskim čelom lepših ni.

Vijolice lepó rastó,
Ko v travi dihajo sladkó —
A tvoje slajše je okó.

Ko se ujasni zrak nebés,
Vedri nad nami krasno rés —
Krasótnejših si ti očés.

Besede tvoje divna slast,
Kipeče persi in vsa rast
Kraljicam bila bi na čast.

Nij čudo, da vseh misli roj
Obernil se mi za tebjó,
Pobegnil mir je daleč moj.

Poslušal tvojih ust sem glas,
Objémal nežno te čez pas,
Igrál se s kito gostih lās.

Kot da me v zarji prejšnih lét
Odeva še mladosti cvét,
Takó se lep mi zdel je svét —

Na svetu vsem najlepša ti,
Tako edina med ljudmi,
Da ti nikjer primere ni.

A vendar vnet, kot nikdar prej,
Ne prosim, da me z upom grej;
Jaz prosim, da mi v greh ne šteji!

Oprósti mi serca vihár,
Oprósti mi ljubezni žar,
Ki ne ugasne mi nikdár.

Če mi ugasne kdáj, al' ne,
Ta ogenj, ki me v persih žge,
Saj vredna si ga ti, deklè!

Romarska cerkev.

Oh koliko moških in ženskih ljudi
In mladih in starih na goro,
Ob romarski palici móliti hití!
In délat za grehe pokoro!

Jaz v góro ne hodim, ostajem pod njo,
Ker tukaj je moja cerkvica,
V kateri serca mi kraljica
Obseva s prestola se z glorjo zlató.

Radovan.

Zorin.

III.

10. julija.

Včeraj sem bil v Montmorency. Kedo bi mogel slišati to ime, pa bi se ne spominjal moža, ki ga je posvetil sè svojim duhom! Veš, dragi moj! da, od kar ga poznam, posebno ljubim Rousseau-va. Vse svoje bitje, ne zameri mi te besede, čutim nekako sorodno njegovemu; kakor on, bolj mislim sè srcem, če se sme tako govoriti, kakor z glavo in kar je bolelo njega, boli tudi mene!

Tukaj pa moram nekaj opomniti. Med družimi posebnostimi, ki bi se jih sramoval vsak izobražen človek, imam tudi to, da mi „kamenje ne govori.“ Ko se sprehajam po velikanskem „place de la concorde,“ kjer je stala, kakor beremo, velika kervava miza, na kateri je palo v dveh letih do 3000 glav, med njimi tudi kraljeva in kraljičina, ogledujem sè stermečim očesom velikanski obelisk, ki ga je poslala sužnja Afrika ponosni Franciji, in prijetno mi bije na uho sladko šepetanje krasnih dveh vodnjakov, ki mečeta vodo visoko proti nebu; noben spomin mi ne kali lepega pogleda! Pa naj pravi še kedo, da sem sentimental! Zakaj me je pa vendar tako gnalo, videti enkrat kraj, kjer je živel Rousseau dve leti kakor puščavnik in kjer je spisal svojo „novo Helojzo,“ visoko pesem ljubezni! Zakaj me pa tukaj tako mika vse, karkoli me spominja tega moža? — Za to ker ga — ljubim.

Dolgo že sem obetal Evelini, da jo saboj vzamem, kedar pojdem kam dalje. Smili se mi sirotka, ker je vedno zaperta, in bledí in hira, kakor cvetica, ki jej manjka zdrave sape. To je bilo veselje, ko sem jej naznanil prej tisti večer, da jo jutri saboj vzamem! Skakala je, ploskala z rokama in se vertela, kakor nora!

Zdaj pa se začne velika skerb! pripravljanje na daljni pot, akoravno sem jej dejal, da prideva še tisti večer nazaj. Nič se naj ne bojim, tolaži me, bo se že tako lepo napravila, da me ne bo treba sram biti, sprehajati se ž njo, naj naju vidi, kedor hoče. In začne mi naštevati vse svoje obleke: bele, višnjeve, rudeče in pisane, in kaj vem vse kake! — svoje slamnike in klobuke s perjem in trakovi; popisuje mi vse na tanko, kako je to in óno, ter prosi me na zadnje, da volim, katero obleko naj vzame. Na enkrat pa se zaverti na peti: kako sem neumna, mari grem kar ponje, da bote videli! Komaj sem jo ustavil in pregovo-

ril, da meni je vse enako, naj se obleče, kakor se hoče; da je lepa in meni pogodi v kateri koli obleki. To je storilo pravdi konec!

Deseta ura je bobnela z bližnje ogromne cerkve st. Denfske, ki je črna moléla v jasno poletno nebo, ko se pripeljeva v Enghien, prijazno vas s toplicami, ne daleč od Montmorency. Ker se nama ni mudilo, zapustiva voz, ter greva peš proti vasi.

S konca vasi se zablíši nama prijazno jezerce. Evelina, ki ni še nikoli nič tacega videla, zavriska veselo, ko ga zagleda, in tudi jaz se ga zaveselim, saj si ne morem misliti lepega kraja brez bistre vode, ki je njemu to, kar je lepo oko prijaznemu obrazu. Ker je bilo kmalu čas kositi, ustaviva se pri hišici poleg jezera, ki naju je tako prijazno vabila. Ko se nama je pripravljalo kosilo, sprehajala sva se po cvetočih travnicih, ki oklepajo na eni strani jezero.

Bil je lep poleten dan. Jaz ne vem, kako je to, ali pomladanskega in jesenskega dneva, naj bo še tako lep, ne morem se prav odserca veseliti. Pomlad in jesen mi budita nemirno čutilo, ki ima v sebi skoraj ravno toliko grenkosti, kakor sladkosti; gotovo je to bolj poetično, ali poezija je, meni vsaj, nemir — mir pa je sreča! V lepem poletnem dnevi miruje natura, počiva življenje, stoji, rekel bi, čas, kakor ura, ki se je ustavila. Po cele ure bi ležal tacega dne znak v senci ter govoril s poetom: trenotek stoj — kako si lep! — Tak dan je bil ta. Po jasnem nebu so plavali sem ter tje raztreseni beli oblaki; prijetna sapica je ohlajala prehudo vročino; iz višine je donelo veselo škerjančevo žvergolenje; lahno se je zibalo jezero in prijetno pluskalo ob breg. Evelina je bila vsa srečna: veselo je skakala in tekala po travnicih, kakor jagnjiče, ki je spomladi prvič na paši. Vse jej je bilo novo, vse jo je mikalo; saj je bila božica danes prvič pustila temno mestno zidovje — jaz pa sem bil otrok z otrokom. Letal sem ž njo po travniku, tergala sva zdaj cvetice, zdaj sva metulje lovila. Kolikokrat je pala po dolzem tje po travniku, ko je sè slamnikom predaleč mahnila za metuljem! Smijala sva se na vsa usta, in mislim, da z nama tudi srečni metulj. Ko sva se že nekoliko utrudila, greva pod košato lipo poleg hiše, kjer nama kmalu prineso kosilo. V slast nama je šlo vse. Evelina je jela in žvergljala, kakor lastovka, pa smijala se, vse ob enem!

Zdaj pa je bilo čas, napotiti se, kamor sva bila namenjena. Komaj četert ure od Enghiena zagledava na nizkem griči Montmorency. Prijeten pogled! bele hišice sem ter tje po griči raztresene med zelenim sadnim drevjem.

Ko prideva do zaželenega mesta, pozvonim pri vertnih vratih. Odpre nama stara ženica ter prijazno dovoli, da smeva ogledovati hišo in vert. Ali v serce me je zabolelo, ko mi pravi ženica, da je od tistega časa, kar je tu živel Rousseau, vse prenarajeno in prezidano; samo vert za hišo in gozdič za njim, da je še, kakoršen je bil. Pokaže mi lepo lavorovo drevó, katero je slavni mož usadil sè svojo roko. Sprehajaje se po gozdiči najdem preprosto kamenéno klop z napisom: Tukaj je rad počival J. J. Rousseau. Sedem náju in kmalu se globoko zamislim.

Čez nekaj časa priskače Evelina, ki je v tem letala sama po gozdu in vertu, sede poleg mene na klop, izdahne, nasloni glavico na moja kolena, pogleda me še enkrat s trudnim očesom — in zamiži.

Sladko počivaj, blaženo dete! Vsemogočni naj ti ohrani čelo vedno jasno, kakor je zdaj, in veselo čisto serce! Blagi duhovi naj te spremljajo po viharnem življenji. Da bi ne vedela nikoli, kaj je skerb, kaj je kesanje. Viharna strast naj ti ne kalí nikedar čiste, mirne duše. Hude sanje naj ti ne dramijo spanja; mirno in sladko naj ti bode vedno, kakor ti je zdaj v mojem naročji!

Oj srečno dete in presrečno ti!
Ker tebi je neznanó vse gorjé!
Zavedati se ne — narslajši stan! — — —
Naj rahle sape dušo ti pasó,
Dokler spoznaš veselje in solzé! — —

Je-li življenje človeku dobrota — sreča?

Oj človeški rodovi! kakó
Senci enaki ste vi!
Saj kedó umerjočih, kedó
Sreče več zadobi,
Kakor da srečen se zdi,
Ko se je zdel, pa pogine!

In zopet na drugem mestu:

Roditi se ne — narbolje
Človeku je to; če pride na svet,
Pustiti hitro ga spet —
To pak je za pervim narbolje.

Kedó pa je govoril te besede? Saj, da so mu šle iz serca, to pač čuti vsak, kedó kaj čuti. — Te besede je govoril mož, ki je živel v najlepšem delu zemljé, jasnega očesa, jasne duše, kakor nebo, ki se je razpenjalo večno vedro nad njim — sin mogočne, cvetoče domovine, ki ga je spoštovala, ki se je ponašala ž njim, ki ga je čestila kakor boga; pesnik, kateremu je bila razkrila večna lepota milostno svoje obličje; človek, kateremu je teklo mirno in jasno življenje, kakor po cvetečem polji bister potok, v katerem se zgleduje cvetica ob robu, neskončno nebo — človeški obraz: — te besede je govoril Sofoklej . .

On je bil eden tistih izvoljenih, ki nam kažejo, kako lepo bi moglo biti človeško življenje, in mi jih moramo gledati ter veseliti se njihove sreče — saj so naši bratje. In vendar, dasi srečen sam, kolikor more biti srečen človek, zakaj je govoril tako? — Poznal je življenje; če ni terpel sam, pa je videl terpeti toliko drugih.

In kakor je mislil in govoril on — tako so mislili in govorili največi modrijani, najblaži duhovi vseh časov, tako je tudi mislil in govoril mož, ki je tolikrat počival na tej klopi — — Kaj pa hočemo reči mi, ki smo prišli za njimi, ki imamo za sabo daljši čas; ki gledamo več gorjá, ker vidimo več ljudi pred sabo in krog sebe. Saj kaj pa je vsa zgodovina, kakor povest človeškega terpljenja, pisana s kervjo in solzami!

Pa človek še ni sam na sveti; kaj pa žival? — Od nabodenega kebra, ki verti v smertnih težavah mlin sirovemu paglavcu za kratek čas — do uboge tlačanske pare, ki v potu svojega života nosi in vozi človeku bremena, ki jih ne zmore sam, plačilo pa gotovo ji je glad in žeja, in — naj dela, kar more — palica! — koliko truda, koliko terpljenja!

Ko človek premišlja, koliko je terpljenja, koliko reve na sveti — in kako bi mogel ne premišljati tega, če ima serce! — saj še ne more, ne sme, za se en trenotek, ne pravim, srečen, le miren, neskerben biti. Ko sediš zimski večer v mirnem, gorkem hramu, zunaj pa žvižga ostra burja krog voglov in tuli po polji; kako dobro, kako mehko ti je pri serci! Tega pa ne pomisliš samopašnik, in gorje ti, ko bi pomislil! da ravno tedaj žena onemogla na poti pritiska dete od gladu in mraza umirajoče na merzle, izstradane persi — pa le tiho uboga mati, nocoj še bo konec tvojega in tvojega červiča terpljenja! Zaspala bosta pod gorko sneženo odejo jutri pa bo zopet veselo sijalo solnce z jasnega neba na zemljo! —

Pa ta ni edina!

In ti dekle — zakaj bi s tabo ne govoril, saj ženske imate mehka serca! — Ti dekle, ki sloniš svojemu izvoljenemu v naročji, ter mu zreš zamaknjena v srečno oko — kako si srečna! — Tvoja sestra pa — kaj ni tvoja sestra, kaj ni hči ravno tistega nebeškega očeta? — tvoja sestra pa hodi ravno ob tisti uri — obup v obrazu, obup v serci gori in dolj kraj mirno tekoče vode:

Voda, si ti globoka,
Kakor sem jaz visoka? — — —

Pa ta ni edina!

Kaj pa je tebe treba biló? Tako bi človek žalosten dejal vsemu človeškemu rodu. Kaj pa ni res podoben ubogi zapuščenim siroti? V bolečinah pride na svet, v bolečinah gre iz sveta; prvi glas njegov je jok — izdihljaj zadnji! Od zibeli pa do groba, koliko truda in skerbi, koliko nemira in hrepenenja, koliko neuslišanih željá! — koliko solzá . . . — —

Iz teh misli me izbudi nedolžno dete, ki mi je ves čas spalo v naročji! Ko se zdrami, dvigne glavico, mane si z obema rokama oči in ozira se plaho okrog. Ko mi pa pogleda v obraz, in vidi, da se deržim, na smeh, zasmeje se tudi ona, objame me in serčno me poljubi. Vstaneva, posloviva se od prijazne ženice in veselo korakava nazaj proti Enghienu. Ker se je bližal že večerje čas, oberneva se zopet proti hišici, ki naju je bila tako lepo pogostila.

Po večerji odpnem čolnič, stopiva vanj, odrinem od kraja in veselo vesljaje prepeljujem svojo mlado prijateljico po dolzem in povprek po jezeru. Ali je bilo veselje! Zaviha si rokavčke do lahti in ploska in brodi po vodi; zdaj terga bele povodnje cvetice, zdaj grabi po drobnih urnih ribicah, ki se zaganjajo iz vode zijaje po letajočih večernih muši-

cah. Solnce se je bilo skrilo za gore, iz germovja ob jezeru je prijetno donelo drobno žvergolenje tičev, ki so se spravljali spát, in vmes sladko — otožna pesem kosova.

Težka nama je bila ločitev od ljubega kraja. Še z voza se je dolgo ozirala Evelina nazaj ter z ročico ga pozdravljala.

Zvezde so migljale na nebu, ko naju zopet sprejme hrupeče mesto.

Boris Mirán.

Pravi vzroki francozke revolucije.

Zgodovinska studija.

Ob nicht Natur zuletzt sich doch ergründe?

G ö t t e.

Nahajajo se v človeški zgodovini tako velikanske prikazni, tako močni in mogočni potresi, da motijo pravo razsodbo tudi vestnega opazovalca. Zgodovinarju, ki opazuje dogodbe le od daleč, zdi se nerazumljivo, kako so mogle prodreti in vsestransko se razširiti ideje, katerim prej ni bilo ni sledu ni tiru; onemu, ki tega potresa ni čutil sam, niti doživel, zdi se neverjetno, kako se je mogla navdušiti malomarna in le po materijalnem dobičku hrepenéča množica za teorije, ki so ogrevale poprej samo najčisteje značaje, najviše duhove; kako so dalje dobile te ideje kri in meso, ter uničile v viharu hitrosti naprave, o katerih se je mislilo, da so po svojem sto in stoletnem obstanku uterjene in posvečene proti vsaki preuredbi in prekuciji.

Ako se tedaj že po svoji naravi take dobe le težko dadé vestno narisati, kaj pa še le potem, če se pridruži tej težavi še druga, da namreč nasprotja, katerih konflikt je bil vzrok vsej prekuciji, živé še danes nereséna, če se tedaj bliža zgodovinar preteklim dogodbam z osebnim sočutjem ali z osebnimi predsodki? Ne smemo se čuditi, da dobimo potem namesto objektivne, dogodbe le v naravni zvezi nam pripovedujoče povesti, le nejasna plitva sporočila, katera nareka večkrat slepa strast, ne pa resnicoljubje.

Najbolji dokaz za to žalostno resnico nam daje doba, katero pojasniti imajo namen moje verstice, velika revolucija 1789. leta.

Ta velikanska prekucija, ki je kakor prej še nobena pretresla ves državni in socialni red, ki je žugala uničiti vse takratne naredbe in naprave, ta neskončna drama, katere niso igrali ljudje, ampak velikani, ta doba, v kateri sta si junaštvo in gerdobija, velikost in malopridnost nasprotovali v enako nenavadnih razmerah: kolikokrat se je popisovala, pa kako malokrat prav umela!

Nekateri so povzdigovali jo v nebo, drugi jo ometali z blatom, nekateri so jo panegyrično prepevali, drugi zasmehovali v pamfletih: pa vendar se mora še le roditi zgodovinar, ki bode popisal čudečemu se svetu velikansko francozko revolucijo brez strasti in brez enostranskega stališča mirno in objektivno.

Že zdaj pak mora biti vsakemu mislečemu človeku jasno in očito, da dogodba, ki je pretresla in prenaradila vso Evropo, ni imela svojega začetka v tako malostnih vsakdanjih vzrokih, kakor jih malovredni in servilni zgodovinpisci prisojajo francozki revoluciji. Človeške zgodovine kolo se vrti po tako določnih in po večnih zakonih uterjenih potih, da tisti, ki pravijo, da je vsa francozka revolucija delo samo nekaterih nepremišljenih fantastov, delo zaslepljenih rovarjev, goljufajočih in goljufanih razsajalcev, tisti francozke revolucije po njenih vzrokih in nasledkih ali ne poznajo ali pa celo poznati nočejo. Kajti če pazno in vestno preišljamo francosko revolucijo, kmalu se nam odkrije, da pravi vzrok vse te velike in potrebne katastrofe je bil razdor med socijalnimi in državnimi napravami na eni, in med teptanimi naravnimi pravicami človeškimi kakor tudi med faktično omiko francoskega naroda na drugi strani. Potem se nam pokaže francoska revolucija tudi taka, kakoršna je v resnici: pred vsem socijalna, po tem še le državna prekucija, ki je najprej iskala zdravila bolnemu socijalnemu organizmu in še le v drugi versti tudi primernih državnih prenardeb.

Da bi to misel, katero je, kolikor jaz vem, prvi izrekel in jasno dokazal nemški nacionalekonom L. Stein (*Geschichte der sozialen Bewegungen in Frankreich, I.*) in ki je od tega časa proderla tudi v dalje kroge, med slovenskim občinstvom rszširil ter tako vsaj nekoliko pripomogel francosko revolucijo prav spoznati in ceniti, to je namera moje studije. Če morda tega namena ne dosežem popolnoma, če marsikatero stvari, ki sem jo jasno mislil in živo čutil, ne bom enako določno izrazil, naj pomisli častiti bralec, kako težko je povsod pravo pogoditi v onih nemirnih in zmedenih časih in kako težko je posebno slovenskemu zgodovinpisja nevajenemu peresu pravo tudi točno povedati ter naj me potem blagovoljno izgovarja in opravičuje.

(Dalje.)

*Fr. Šuklje.**

Na Jenkovem grobu.

(Elegija, jesen, 1869.)

Grob se za grobom versti, z visoko travo zarasten;

Eden med njimi še ni bilke zelene rodil.

Tá je tvoj dom; sercé, brat, v njem ti nemirno počiva,

V grobu našlo je mír, konec je našlo željá.

Grom naj bobni, viharja buči naj sila serdita,

Vojska, nemir nad zemljó — pókoj, tihota pod njo.

Jasnega lica ti ni življenje kazalo, grenkosti

Kupo polno si pil, sladkega malo si vžil.

Dom, ki górel si zanj, gosté so krile temíne,

Jasnega dneva ti ni zlati oznanjal še zor.

Solza mi sili v okó, pa solza naj zopet se skrije,
Pókoj našel si ti, v boji se trudimo mi.
Blag že sad si rodil, ko drugim še cvetje odpada,
Sad ki ga uživamo mi, vžival ga pozni bo rod.
Tebi toči solzé na grob Slovenija mati,
Točijo gorke solzé bratje ti nanj in sestré.
V zemlji domači ležiš, v narlepši družbi počivaš,
Póleg tebe leži pevčevo blago serce;
Blažjega ni sercé slovenska nam zemlja rodila,
Ti po kervi si brat, brat si po duhu mu bil.
V zemlji domači ležiš, predragi zemlji slovenski,
Ki si na tujem zvestó vedno ji hranil sercé.
Stražijo dom ti gorenjske goré ob meji koroški,
Sava pod tábo šumi, bistre valove vali.
Tam pa doli leži s predrago očetovo hišo
Ravno sorško polje, ki si ga ljubil takó!
Nova ko pride pomlad, dom z mlado pokrije ti travo,
Zvončke, vijolice nanj, z ljubo vsadi ti rokó.
In nad njim prijatelj bo tvoj, škerjanec žvergólel
Pesem veselo z nebá, svet bo vesolní vesel.
Zorna pač skoraj pomlád zasiže deželi slovenski,
Vročé tvoje tedaj spolnjene bodo željé! —

Boris Mirán.

L i p e.

Povest.

I.

Ko je bil Lipe Rodovščak dva in dvajset let star, bil je lep človek in vesel. Zaljubljen je bil in sicer, kakor je navada, od dne do dne bolj. Zakaj ne? Saj je bil mlad in srečo si je želel neizmerno veliko, kakor vsi mladi ljudje, katerim nebesa godejo, svet se jim smehljá in serce jim je odperto za vse, kar dobro deje ali boli. Volje, brez pomude naložiti si na vrat mnogoiskano breme zakona, ni mu, za boga ne! manjkalo. Ali bil je tu še težák kamen na cesti.

Njegov oče, stari bogatín Rodovščak, visel je komaj na lasu na življenje pripet, ali gospodarstva ni hotel prepustiti sinu Lipetu. In tudi po družih straneh je bil svoje verste mož. Rojen iz grajščinske rodovine je bil dobil kot mlajši sin nekaj od očeta in kupil si posestvo Rodovje. Tu se je bil udal popolnoma kmetiji in gospodarstvu in se kmalu tako pokmetil, da ga ni bilo šteti ne med gospodo ne med vaščane.

Njegovim bratom je bilo prodano dedno posestvo in služili so po božjem svetu cesarja, dokler niso pomerli; — stari Rodovščak pak je kot pokmeten grajski sin bogatel in ni bil ne tič ne miš, samo osoren in siten je bil vsemu svetu. Celo vlade ni spoštoval, temoč zabavljal je vsem

gosposkam in vsem davkom. Kmetje okrog so ga imeli za to v čisljih, vendar so ga hudobni tudi vlekli čez zóbe, ker ni nobenemu ničesar posodil brez gotove intabulacije in ker je bil ž njimi kakor z vsacim malobeseden.

Svojega sina Filipa, katerega je imenoval po berdavsko kmečko zmerom le Lipeta, bil je dal v šolo, da bi vedel toliko kakor on, to je, da bi spisal vse račune in bral in umel vse dopise iz sodnije. In Lipe je res hodil do osemnajstega leta v glavnem mestu v šolo. Učitelji so ga strašno hvalili, vse je očeta pregovarjalo, naj ga da studirati, ker ima velike talente. Ali starec Rodovščak ni odgovarjal nobenemu. Iz tabakire si je v nos namašil tabaka, pa jezno je gledal. Proč je bilo! Lipe je moral šolo pustiti, k očetu sesti na voz — in domú! Pol pota sta tedaj molčala, na drugi polovici pota pak je bogatin Rodovščak udaril po konji in vprašal: »Kaj pa bi rad ti še studiral?«

Lipe ni vedel povedati kaj, temoč rekel je samo, da mu na kmetih ne dopade, da bi bil raji v mestu, da bi delal raji z glavo, kakor pa kmetaril in gospodaril. — Stari Rodovščak pak udari zopet po konji in pravi: »Oslè! Za papir je čas minil in za sabljo. Njiva bo od zdaj veljala pa vol.«

Lipe tega ni razumel ta čas. Ali kmalu je spredidel, da mora pri starem, kateri ga je imel samega, prav zares ostati. Pošiljal ga je zdaj h koscem gledat, zdaj v gozd; zdaj ga je opominjal, naj se dela vadi, zdaj pa, naj v mlinu pazi, če ni goljufije. Lipe je bil srednje postave, tenkega života, pa mehkega serca. Zarad poslednje lastnosti so ga radi imeli hlapci in ljudje sploh, dasi se ne more reči, da bi bili tako hitro delali, če je bil on pri njih, kakor če je bil oče. Stari je to opazil in zelo zmerjal sina. Lipe je imel na dalje še eno lastnost: bral je veliko. Pa ne davkarskih bukvic, pratike ali hišnih računov, temoč druge knjige: pesmi, povesti, romane in kar je imel enacega in skrivaj mogel dobiti in kupiti od izobraženih ter polizobraženih ljudi v soseščini. Ker je stari to zasledil, hudoval se je tudi nad tem in Lipe je preslišal mnogo ostrih besed. Ali očeta je rad imel, saj je še druge ljudi rad imel, vse brez razločka, ki so prijazni bili ž njim.

Ni čuda menda po tem tacem, da stari Rodovščak mu ni hotel prepustiti gospodarstva, ker se mu ni še videl zrel mladi Lipe. Tem menj pa je čuda, če se pomisli, da Rodovščak od kraja do konca, ni kratko ni malo, ni bil zadovoljen z nevesto, katero si je bil izbral Lipe pozneje po svojem prihodu v domačo hišo.

»Kaj hudiča bi se tak mladikovec o babi menil!« rohnel je stari, ko je na prvo čnl o sinovi zvezi.

Pisma iz Rusije.

II.

Prijetno me je osupnila Varšava. Mesto ima čisto velikomestni značaj. Ulice so široke in čiste. Hiše lepo zidane, versté se prijetno s palačami. Tudi tergov je dovolj, in sicer prostornih. Čeravno je bila sabota, in več ko polovica prodajalnice zapertih, ter le tu in tam kak prazničen žid so pokazal, bilo je mesto vendar prav živo. Govoriti sem čul le poljski, samo policaji, ki sem jih nalašč kaj popraševal, govoré raji ruski. Napisi pa so povsodi poljski in ruski, kar se nič kaj ne podá metropoli nekdanje Poljske. Da duh poljski še živi, dokazal mi je krojaček, suh možiček z Napoleonovo brado. Iskal sem nekaj pri njem, a on ni imel tega. Spremil me je pa prav uljudno h kožuharju precej daleč. Na poti ga vprašam, kaj pomeni velikansko poslopje, mimo katerega sva ravno šla? Možiček je namežikal in dejal, da je nova mestna hiša, in da so prejšnjo „spalili.“ Vedel sem sicer, kedo jo je „spalil,“ a nalašč povprašam: „kedo?“ Mož me pogleda po strani, namežika, se nasmehne, a ne čerhne besedice. Ko mu jaz prav tiho pravim, da gotovo o zadnji revoluciji, moral mi je mož zaupati. Zakaj stisnil mi je prijazno roko in bila sva prav dobra prijatelja.

Nekoliko nepričakovano pa se mi je zdelo menenje oskerbnika najinega hôtela o zadnji poljski ustaji, katere se je tudi on udeležil. Zvedel je bil, da sva Jugoslovana in tako želel od naju slišati kaj o dalmatinskem uporu. Ko sva mu razložila nekoliko stvar, pravi: „Tudi mi smo uže večkrat in tudi zadnjič, ko sem bil sam pri „aféri,“ naredili tako neumnost, a sedaj smo drugega menenja. Nesrečni smo, a zakrivili smo mnogo sami in sedaj si ne moremo pomagati.“ Tako je govoril bivši upornik, in še sedaj unet Poljak.

Na kolodvoru sem čul skoro le rusko govorico prvič, odkar sva Dunaj zapustila. Samo mož, ki je k nama prisedel, in iz voza poslavljaj se s prav čedno mlado žensko, govoril je francoski. A izgovarjal je prav srednje, in nosni glas v „demain je vous écrirai“ je bil tako pretiran, da sem se nehoté spomnil: si tacuisses etc. Molčal je pa po tem vedno, in to je bilo dobro Zakaj če se po noči voziš po teh enomernih neskončnih ravninah, ne ljubi se ti ničesa misliti, in rad nasloniš glavo, da malo zadremlejš. Ko se prebudim, Francoza uže ni bilo, a nasproti mi sedi gladko obrit mož s čisto rusko fizijonomijo. Navaden razgovor, od kodi in kam se prične, in ko mu poveva, da sva Slovenca, pakazal je mož natančno znanost naših zadev. Posebno je dobro zadel geografično lego dežel, v katerih prebiva razkosani naš narod. Zares, mislil sem, Rusi zaslužijo zahvalno pripoznanje Evrope, da so dobri zemljepisci. V Grodnem naju, zapusti zgovorni Rus in pri slovevu sva izvedela, da je vodja gimnazije v Grodnem in da je bil na reviziji.

Od tu do Vilne sva bila sama. V Vilni je treba čakati dve uri, in človek se lahko nekoliko okrepeča tu v restavraciji. Svetoval bi to tudi vsakemu, kajti do Petrograda ne dobiš družega ko kruha in čaja, moraš

se postiti dan in noč, če si ne preskerbiš ali želodca ali torbe. Jed je bila prav okusna tako, da je moj tovariš, ki je ves čas skerbel, bode li mogel želodcu v Petrogradu pošteno ustreči, ali ne, v Vilni se popolnoma potolažil. Ohladil ga je pa račun; bral sem mu na obrazu, ko nama iz treh rubljev za precej skromno kosilo prinese le nekaj kopejk na srebernem ploščeku, katere sva mu morala pustiti za globoke poklone, ki jih je delal vedno.

Vsa utrujena sva hrepenela „kakor žejen jelen v puščavi po merzlem studenci“ po nenatlačenem kupéju, in tak se nama je zdel eden z ruskim napisom: za nekadilce in za dame. Dasi je ravno iz tega, ki je bil edin te verste, precej postarela dama izpuščala cele oblake dima, in če tudi jaz nekadeči človek nisem se mogel sprijazniti s prevelikim tabačnim dimom: vendar serčno vstopim. Gospeno strašilo je imelo ravno nasproten vspeh. V kotu je sedel mož prijaznega obraza, ki sem ga kmalu spoznal za Nemca. Stali smo še na kolodvoru, ko junaško kadeča dama na enkrat vzklikne svoji nasproti jej sedeči kamerjeri: „Ach, Helene, mein Filou, mein Filou!“ in sicer s takim umirajočim glasom, kakoršnega še dunajska Fr. Wolter ne bi mogla pokazati v najbolj tragični sceni. Ko se skoro prestrašen ozrem na najino junakinjo, vidim, kako deklica tlači pod veliko ruto malega pinča, ki je neubogljivo vkljub njenim prizadevam svojo glavo sedaj tu sedaj tam pokazaval in tako umno in zabavno svojo prestrašeno gospo gledal, da sem se komaj zderžal smehu. Najina junakinja pa je naslonila se na steno, ko da bi hotela omedleti, roke so ji povesele se ko mrtve, in čuti so bili le tihi zdihljaji: „ah, mon Filou, ah, le conducteur!“ Deklica, ki je morala tudi prestrašeno se kazati, na zadnje ukroti porednega pinča, in dama jame zopet se oživljati. Dobri Nemec pokaže ji na pol resno, pol šaljivo svoje sočutje, in z glasom, ki se je počasi okreščal, začne revica pripovedovati zgodovino svojega pinča. Zvedel sem tu, da je mali njen ljubček ž njo prepotoval že Anglijo, Francijo in Italijo, in da je neizrečeno umen — „so ungemein klug, ach, so klug!“ — da se vselej skrije kondukerju, in da jo je samo danes sè svojo neubogljivostjo tako nepopisljivo prestrašil.

Miru potrebna se nisva mešala v pogovor in tudi med sabo sva malo govorila. Najini dami, ki je vso Evropo prehodila, zdela se je najina govorica čisto neznana. To in moja rudeča kapica je bilo menda krivo, da jame dama po nemški praviti svoji deklici, da sva Turka.

Čeravno se ne sramujem povedati, da prav nič ne ljubim Turkov, dopala mi je vendar ostroumna njena opazka. Prosil sem torej tovariša, da bi lahke vesti bila začasna Turka, in se tudi vela po tem. A sè svojo nemščino mi je vse pokvaril, ko je prišla še druga dama k nam, in se ni mogel zderžati, da bi se ne mešal v pogovor, ki se je razvil pri tej priložnosti. Turški nimbus se je pri tej priči skadil, gospa s pinčem naju ni več od strani pogledovala, a začela mojega tovariša prav po ženski radovedna izpraševati od kodi, kam itd. Bili smo kmalu dobri znanci in moj tovariš se jej je posebno prikupil, ko je pohvalil njenega

pinča. Jeziček se jej je razvezal, in zvedela sva, da je žena ruskega generala, rojenega Nemca: la baronne de Wrede. A delala se je pravo Rusinjo, čeravno je bila tudi ona rojena Nemka, celó Slovanko. To pač kaže, da so pribaltijski baroni, nekedaj vladajoča stranka dvorna, plašč tudi obernili po vetru.

Čas je pretekel precej hitro do Petrograda, čeravno je pot čez te planjave, kjer ni videti nikjer sledu človeškega, silno pusta. Menda ni v vsej prostorni Rusiji pustejšega kraja, kakor je ta, koder pelje železnica. Na kolodvoru se na hitrem posloviva od družčine, poiščeva svoje reči, in hajd! k izvoščikom. Cela derhal jih je priderla k nama, in vsak je siloma ponujal nama svoj voz. Odbijeva nekoliko, ker tu nimajo določene cene izvoščiki, in z nekim mešanim čutjem v serci, ki ni bilo ne žalost ne veselje, peljeva se v mesto.

Kar sem uže videl in doživel tu, in še bom, popišem drugi pot, če bo ugodno vreme, to je, če mi ne zmerzne črnilo.

Za sedaj pa kličem iz daljnega severja vam, moji znanci in prijatelji, in tebi, ljuba moja južna domovina, serčno zdravi!

Dr. Celestin.

Literarni pogovori.

III.

S. Jenko.

Mortuos plango.

Ko mi je prišla pervikrat misel, izdajati »Zvon«, kako bi bil pač mogel misliti tedaj, da ena pervih dolžnosti novega Zvona bo: tožiti po enem izmed narblažjih mož, kar jih je rodila slovenska zemlja: po tako zgodaj, tako nenadoma umerlem S. Jenku! Ne: mortuos plango, jokam za merličem — žive kličem, vivos voco! tako, sem upal, da se bode krepko razlegal prvi glas njegov po slovenskih pokrajinah; žive kličem — ne na kervavi boj — na veselo delo, na krepko gibanje! In da sem se, pokoja željan, lotil težavnega dela, nagnilo me je nekoliko tudi upanje, da morda ravno Zvona glas izdrami pesnika, kateri je sedel kakor Ahilej pri šatorih molčeč, križem roké in — tudi ne čisto brez grenkosti v junaškem serci! Upal sem, in smel sem upati, da bode Jenkovo ime lepšalo naš list. To upanje je šlo za družimi! . . .

Kratko Jenkovo življenje nima nič posebno znamenitega in zanimivega. Pot iz kmečke hiše v Ljubljano, od tod na Dunaj; iz mesta, polnega dušnega in telesnega življenja in gibanja zopet domu v malo mestece v tesno, zatohlo pisarnico — ta pot, tolikokrat že storjena, pa vendar še ne uglajena, je malokomu s cveticami posuta; tudi naš Jenko je nahajal na njej več ternja kakor pa rož. Pa v krepkem telesu krepka duša; zdrav humor, ki ga ni zapustil nikedar in pa pesem zdaj žalostna, zdaj vesela, kakor je nanašala priložnost: vsi ti darovi božji, ki se nahajajo redko skupaj, so mu pomogli čez vse napotke in zapreke.

Gorjé, kdor nima doma
Kdor ni nikjer sam svoj gospod;
Naj križem svet preroma,
Saj vendar tujec je povsod.

Gorjé, kdor se useda
Za tujo mizo žive dni;
Vsak grizlje mu preseda,
Požirek vsak mu zagreni.

Gorje, kdor zatajiti
Prisiljen voljo in sercé;
Bedakom posoditi
Čas mora, glavo in roké!

Tu imamo glavni del Jenkovega življenja! To je pač čutil že pred njim marsikateri mladenič, ki si je kruha služil v tuji deželi; gotovo je marsikedó že zdihoval pred njim:

Poiskal rad bi miren kot,
Kjer bil bi sam in svoj gospod!

le da ni znal dati svojemu čutilu tako krepke, žive podobe. Zató pa je bil Jenko pesnik.

In to je prva dobra lastnost Jenkovih pesmi; on je pel, kar je doživel, kar je čutil:

Čut se zlije mi v besede.

Jenko ni delal in koval pesmi, da bi jih pošiljal, še predno so se posušile, v Novice ali Glasnik. On je pél, kedár in kar mu je velevalo sercé, ni se silil s pomočjo domišljije v tuje situacije.

„Tedad pa je bil Jenko subjektiven pesnik“ — porekó naši kritiki, ki imajo za vse pesnike, ki jih sodijo, dva velika predala; v enega devajo subjektivne, v drugega objektivne. — Subjektivni nam poje lastna čutila, objektivni pa tuja — ali pa nobenih! Schiller in Preširen sta jim subjektivna; objektivna Goethe in — Koseski! Objektivnost pa je boljša kakor subjektivnost, ergo — quod erat demonstrandum! Kakor bi ne bila vsa lirika subjektivna poezija, kakor bi ne delalo ravno to poeta, da čuti, kar čuti ves svet, le krepkeje, živeje in da ima moč, dati svojim čutilom živo podobo; kakor bi ne bil ravno Goethe, če ga moramo že vtekniti v predal, narbolj subjektiven med vsemi pesniki!

Druga posebnost Jenkovih pesmi, s katero se nam prikupljajo, je ta, da so naravne, priproste, jasne; kar čuti, to nam pové pesnik naravnost brez okolišev, brez posiljenih tropov in alegorij. Njegova pesem je kakor zalo kmečko dekle, lepo praznično napravljena, pa po domače, kar ji le povzdiguje lepoto; ne pa našemarjena z gosposko navlako, kar bi res izbudilo marsikateri a! in o! v persih okrogloličnih vaških krasotic, pameten mož pa bi se ji pomilovaje smehljaj.

To pa je dosegel Jenko zlasti s tem, da se je deržal, kakor v vsem, tako tudi v petji, materinih tal. Pesnik se mora sicer varovati nevarnega posnemanja, naj ima še tako lep izgled pred očmi, da ne izgubi čisto svoje individualnosti in s tem prave pesniške vrednosti. Kaj drugega pa je z narodom; narod mu ni nič tujega, saj je on sam le del njegov. Narod sme posnemati pesnik vsaj v obliki, v katero izliva lastni čut.

Bolj ko loči in oddaljuje omika človeštvo od prvotnega, naravnega, nepopačenega stanja, močnejše se mu izbuja hrepenenje, kliče ga in vabi nazaj natori v naročje, kjer je njegov pravi dom.

Tako je zajemala nemška lirika in pila novo moč iz narodnega vira in s tem zadobila toliko oblast čez človeško serce. Skoraj edini francozki pesnik, kateri nam sega v serce, in ki ga tudi imajo novejši kritiki francozki za svojega največjega lirika, — Béranger, — kako priproste, kako domače, kako čisto narodne so njegove „chansons“!

Takó je tudi naš Jenko zadél srečno pravi narodni glas. Narlepše njegovih pesmi se skoraj beró, kakor narodne.

To ni oblak izza goré
Tó tudi ni ravnó poljé;
To misel le je žalostna
Na sredi serca mojega.

Da je ljubil Jenko svoj dom, da mu je posvetil mnogo pesem, s tem se ravno ne odlikuje od družih naših poetov. Pomanjkanje rodoljubja se ne more očitati nobenemu. Ko bi bilo z domorodnimi pesmami pomagano naši domovini, ne čutila bi več nobene bolečine.

Ali, duo cum faciunt idem, non est idem. Jenko je bil pogledal malo po sveti; on ni bil šel kakor „Jurček na tuje“, le tako daleč, dokler je mogel še videti domači zvonik. Jenko, je ljubil svoj dom kakor ga je ljubil Preširen, Lermontov, ljubil je svoj dom, kakor ljubi sin na tujem svoje revno zapuščeno mater doma. In katera ljubezen je čisteja, močnejša?

Bridka žalost me prešine,
Ko se spomnim domovine,
Vsemu svetu nepoznane,
Od nikogar spoštovane.

V tej pesmi je več ljubezni do domovine, kakor v vseh naših patrijotičnih poskočnicah skupaj! Tudi več, kakor v njegovem slovečem: Naprej? — Tudi! In ta pesem se ti je očitala: odpusti jim, brate! saj ne vedo kaj delajo!

Pa ker smo že pri tem, še ena druga se mu je očitala:

Naš maček je ljubeo imel.

Ta je našim Radamantom nemoralna! Ali so ljudje res neumni, ali se pa le delajo? Ta pesem nemoralna! Nesrečnemu mladeniču, kateremu je zmešala prekanjena kokéta peščico možganov, da se res napoti k Donavi ohladit si v njéj serčne bolečine — pokaži mu ta neprecenljivi »žalostni eksemplj“, in kaj velja? vernil se bo. Družba, katera bi imela namen delovati zoper zaljubljene samomore, morala bi podeliti tej pesmi — zlato svetinjo.

Kar dalje prijetno odlikuje Jenka ne samo od naših ampak tudi od večine pesnikov vsega sveta, to je njegova zdrava, zrela filozofija. Vidi reči, kakor so; ne kakor jih vidijo ženske in zaljubljeni; neutrudne čebele mu niso stvarjene, da jemo o božiči medene potice, in dihurji, kune in druge take kosmate živali ne, da se šopirijo gizdave meščanke

z drago kožuhovino. Mari je solncu, ali sije pravičnim ali krivičnim; ali gleda žalostne ali vesele! Kaj odgovarja zaljubljenemu pesniku, ki se mu zahvaljuje, da mu je obsijalo cvetice na oknu?

Tebe, rož ni bilo,
Ko mogočno z neba
Zemlji sem svetišlo. —

Kaj mari naši materi natori obup matere na hčerinem grobu!

Mlade hčere truplo,	Kar oko doseže,
Črna zemlja krije;	Smeje se narava;
Poleg jame mati	Pomlad po grobovih
Bridke solze lije.	Cvetje razsipava.

V joku svojo zgubo
Človek bogu toži;
Slavec, drobní slavec
Pa vesele kroži!..

Težko in znamenje pravega umetnika je to, da z malimi pripomočki veliko doseže. Kako malo, pa dobro izbranih in ubranih barv potrebuje naš pesnik v svojih „Obrazih“, in kako žive so njegove podobe, katere se priporočajo ne v posnemo, le v podúk vsem mladim pesnikom.

Jenku ni bilo dano, pogledati v černe globočine človeškega življenja, človeškega serca. Srečni Jenko! Čemu tudi? Res bi bila potem tvoja pesem marsikomu bolj zgrabila in stresla serce; pa kaj mora vsak pesnik kervav pot potiti? kedó bi ti bil povernil prestane bolečine, kedó bi ti bil le hvalo vedel za prelite solzé?

Dovolj! Jenkove pesmi ne potrebujeje razlaganja in pojasnovanja. Namen téh verstic je, spodbuditi naše bralce in bralke, da jih beró! Kedór jih je že, naj jih bere še enkrat, ne bode mu žal. S.

Slovenski glasnik.

* **G. Davorin Jenko**, brez ugovora najboljši slovenski skladatelj, je izdal pri W. Lassigu v Pragi 4. zvezek svojih pesmi za možki zbor. Več o tem delu in o Jenkovih kompozicijah sploh ob svojem času v literarnih pogovorih.

* **G. Jan. Matejko** je poslal dunajski novi umetniški hiši te dni svojo novo malo podobo na ogled: „Kralj Sigismund in njegova ljubica Barbara Radziwill.“ Nemški umetniki tudi do delo močno hvalijo. Matejko ima to posebno srečo, da v kratkih 3 letih nj postal samo slaven in čislán umetnik, ampak da se mu njegova dela tudi dobro plačujejo. — Cena omenjeni podobi je — 4000 gld.

* „**Hrvaški Sokol**“ je ime novemu hervaškemu lepoznavskemu listu, ki je začel izhajati ta mesec v Zagrebu vsaki teden na celi poli; vrednik mu je znani literat dr. Demeter.

Fr. L.

Listnica vrednikova. G. J. K—k. na B. V prvič nismo segli z nesrečno roko v listnico. Vaša pesem: *Menih se človeku precej prikupi s prijetnim narodnim glasom, ki ste ga prav srečno zadeli.*

Oj tica, drobna tičica!
Poloti čez goré;
Poleti tje kaj sred vasi,
Kjer lipe tri stojé.

Že prve te verste (katerim smo le malenkostj pre naredili) uberó tako rekoč bralcu serce takó, da je popolnoma pripravljen poslušati in umeti, kar dalje pesem govori; da, ubrano je serce tako dobro, da celo umé kar pesem sicer hoče povedati, pa ne pové. Čujmo dalje:

Poglej tje v malo hišico,
Če ljuba še živi,
Al tam pod njenim okencem
Že trava zeleni.

Bralec umé drugo strofo takó, da vpraša menih tico, ali ljuba še živi, ali ne; pa to si le misli tako, povedano pa ni, ker besede: Al tam pod njenim okencem že trava zeleni, niso v nikakoršnem nasprotju s prešnjimi.

Prav lahko še „ljubica živi“ in „pod njenim okencem trava zeleni.“ To se večkrat vidi. Tudi tica je to tako umela, kakor bralec, dasi ni prav povedano. Odgovori mu:

Le molči, molči mlad menih,
Še hišica stoji;
Al tam pod malim okencem
Pa trava zeleni!

Pa dalje:

Za nizkim zidom blizo pa,
Kjer križi se versté,
Tam na gomili nizki spet
Ovčičice cveté (ó).

To pa vse nič ne dé. Lehko „hišica stoji,“ pod njenim oknom „trava zeleni,“ in na gomili „ovčičice cveté,“ in vendar ljubica lahko mirno v hišici živi.

V kratkem: Vaše pesmi kažejo lep talent—ali niso dovršene. Glejte, da jasno, logično poveste vse, kar mislite, glejte na čistoto oblike in jezika — in smemo Vam prerokovati lepo prihodnjost. Tega nam je porok globoko čutena pesem:

Desets je pa nedelja,	Oj jaz sem pa poiskal,
Ljudje v cerkve gredó;	Svoj venec posušen;
Z lesenih jagod venec	Ki s trakom je radečim
Seboj v rokah nesó.	Tak lépo prepletan.

Ter hodim zdaj po gozdu,
Kjer tiči mi pojó;
Na venec posušeni
Pa solze mi tekó.

G. L. H—p, v G—g. Fr. Z—k, v G.—g. V. G—č, v P—g. B. P—k, v G.—g. T. T—s, v C—g. J. H—r, v Nm—g. A. K—r, v Lj.—g. P—n—g. Fr. V—r. na K.—prejeli; poterpíte, vse ob svojem časi!

G. M. V—k. v Kr. Serčno hvalo za prijazni spomin! G. J. P—k, v M. Lepo hvalo! veseli nas, da se Vaše misli tako vjemajo z našimi.

Listnica razpošiljalčeva. Veliko pritožeb nam je došlo zaradi razpošiljanja „Zvona“; nevtogoma smo popravili vsako pomanjkljivost, katerih pa, to prosimo naj sam verjemó č. naročniki, največ nismo mi krivi, ampak o.k. pošta; upamo, da si bože „Zvon“ kmalo ugledil pot po sveti. O p o b a. Današnjemu listu je priložen: Odgovor Danici.

Priklada 3. listu „Zvona.“

Danici.

Tout comprendre c'est tout pardonner.

Pervi „Zvonov“ glas že je izbudil neprijazen odmev. Oglasila se mu je Danica (l. 2.) in sicer mu očita take reči, da, kakor bi radi, ne moremo in ne smemo molčati. Odgovor naš bo, kolikor moč, kratek in miren, saj nam gre le za principe.

Gredoč le nekaj malenkosti! Ker nas opominja v D. gosp. Kalophron christianus (Lepoum kristijanski) nesrečnega mariborskega Glasnika, naj pomisli, da nismo bili ž njim v nikakoršni zvezi. „Bode-li Zvon bolj srečen?“ praša g. K.

Kaj bo? ne vemo; to pa moremo reči za zdaj, če more to nekoliko potolažiti g. K., da, kar je nam znano, noben slovensk literaren list ni imel do sedaj toliko materialne podpore, kolikor je je dobil „Zvon“ v prvih 3 tednih. Če v začetku nismo imeli toliko zaupanja, zlasti v svoje moči, kako nam more to očitati g. Kalophron christianus?

Pa to so, kakor smo dejali, malenkosti, nevedne, da se dalje mudimo ž njimi. Obrnimo se do resnih reči.

„Po naših mislih, piše g. K., mora lepoznanek list pred vsem čversto podlago imeti. Ta pa je jasen in resničen pojem o tem, kaj da je prav za prav „lepo!“ — Resnično! le da se besedi jasen in resničen morate jemati cum grano salis. Saj kedó bi se pač smel ponašati, bodisi tudi modrijan, ki se je pečal nar večí del svojega življenja s tem vprašanjem — in pečalo se jih je veliko — da ima o tem popolnoma jasen, neovergljivo resničen pojem, da more reči: To je „lepo“ pa nič drugega, kedor ne verjame — anathema sit!

Kaj je lepo, tega nas uči estetika. Tu pa moramo, predno gremo dalje, očitno spoznati, da nam ni nikoli hotelo v glavo, in nam še zdaj noče, kako se more govoriti o paganskem in kristijanskem znanstvi, o katoliški astronomiji, protestanški geografiji, o judovski matematiki i. t. d.; vedno se nam je zdelo in še se nam zdi, da kakor je le ena resnica, tako je tudi le eno znanstvo, katero je išče, po svojih lastnih postavah in pravilih, ne gledé na desno, ne na lévo; in da, kedor hoče govoriti o znanstvu, mora se najprej seznaniti ž njim. — Tako tudi ne umémo, kako se more govoriti (kakor govori g. K.) o kristijanski estetiki. Ni nas sram izpovedati se svoje nevednosti, da nam je dozdaj popolnoma neznan moč, kateri je sezidal estetično sistemo na čisto kristijanski podlagi; če ga pozna g. K., naj ga nam pové, in, to ni ironija, z veseljem bomo brali njegovo delo in učili se iz njega. Do zdaj pa moramo še misliti, da tudi estetika, kakor druga znanstva, je čisto brez vérskega značaja. Umetnost sama na sebi, kakor lepota, ni ne paganska ne kristijanska, ampak le človeška (govore sicer lepoznanec o kristijanski, ali cerkveni umetnosti, pa ravno tako, kakor o erški, nemški; ves svet vé, koliko je storilo ravno kristijanstvo za umetnost, zato pa vendar ne bo dejalo: „L'art c'est mol!“ Kar je

v resnici 'lepega', godi enako kristijanu in paganu. Posvečenemu hramu večne lepote se bližajo z enako „svetim strahom“ z „góló glavo,“ kristijan in pagan, katoličan in luteran, izraelit in mohamedán; pustite jih, ne delajte zdražbe med njimi, naj vsaj tukaj za trenotek pozabijo svoje nesrečne razpertije, naj čutijo, da so si bratje! — —

Takó vsaj je mislil do sedaj ves v resnici omikani svet. Tako so mislili tudi možje, kateri vsaj ne bodo brez veljavnosti gdu. K. — lepoumni papeži in drugi cerkveni pervaki. Izkopavali, skupavali in shranjevali so v veličastnih palačah ter svetu kazali lepe starogerške in rimske kipe, ne gledé, ali so nagí, ali oblečeni. Božje in lastne hrame so dajali lepšati nar večjim slikarjem s krasnimi podobami, ne gledé, ali so nagé, ali oblečene, ali so vzete iz kristijanske legende, ali pa iz paganske mitologije. To je gotovo, ko bi bili mislili ti možje, katere šteje hvaležni svet med prve mecenate umetnosti, takó kakor misli g. K. kolika izguba bi bila to za umetnost, za splošno izobraženje!

Lepe podobe, lepega umotvora, kakor lepe nature se sme človek veseliti brez vse stranske misli. Praša pa se: kaj je prav za prav „lepo“? Veliko vprašanje-težak odgovor! Koliko je moral človek preiskati in premisliti, prebrati in pretehtati, — pa še si ne upa reči naravnost, na kratko: To le je „lepo“! — „Lepo je, kar se strinja z božjo idejo,“ pravi g. K. — Tega nam morda vendar noče podajati g. K. za definicijo „lepega.“ Ravno tako bi se dejalo lahko: Dobro, pravično, resnično i. t. d. je to, kar se strinja z božjo idejo. S tem, da je definicija pobožna, ni še dobra. Definicija mora biti resnična, vseobsežna; ne vrtikajmo vendar boga v vsako reč; imejmo več spoštovanja do nar višjega bitja, saj nam prepoveduje še zapoved le imenovati ga nepotrebno. Ne rabimo ga kakor ščit v znanstvenih bojih češ, če hoče mahnuti po nas, pa bo mahnil po bogu, tedaj pa bomo kričali: po bogu je mahnil, kamnajte ga! Kaj je lepo, tega ne bosta dognala ne g. K. ne Zvonov vrednik; za zdaj se bo že še treba ravnati po tem, kar za pravo spoznava ves v resnici izobraženi svet. Pa morda delamo krivico g. K., morda hoče s temi besedami le reči, da umetnost ne sme nasprotovati moralnosti, čednosti. Če g. nasprotnik tako umé te besede, smemo reči, da se popolnoma zlagamo z njim; pa še več: terdimo da prava umetnost še ne more biti nemoralna, prava lepota je sama na sebi moralna. Ne moremo si misliti lepote brez harmonije, saj je lepota ravno neka harmonija v nar višjem pomenu. Nemoralnost pa je sama na sebi razpor, nemir, večna disharmonija. — Kedo bi ne bil že sam tega skusil? Ko si videl lepo podobo, ko si slišal lepo pesem, ko si bral lepo dramo; ali se ti niso uglasili valovi strasti, želja in hrepenenja; ali ti ni bilo umirjeno, nekako čudno ubrano sercé? In nasproti! Spominjamo tu le sloveče Makartove podobe: „Kuga v Florenciji, ali pa sedem naglavnih grehov“; s kako genijalnostjo je bila slikana ta podoba! Ali—ko si jo gledal, in se ji čudil, in se je nagledal — „glava te je bolela po slabi tovarišiji“; zakaj? — podoba je bila genijalna pa — nemoralna, in za to, naj se reče, kar se hoče, ne lepa! Pa nazaj!

Zvonov princip je, kakor terdi g. K. nasproti ta: „Lepó je vse, kar odgovarja ideji, katero kdo o kakošni stvari ima.“ To bi bil res čuden princip; recimo naravnost: smešen princip! To je: Zvonovemu vredniku je „lepo“ vse kar odgovarja ideji, katero ima Zvonov vrednik o kaki stvari! Zakaj pa se derži „Zvon“

tega smešnega principa? Čujmo dalje: „In ker je dandanašnji vek materijalen (da ne rečemo pantheističen), mora tudi poltnost v lepi obliki svojo pravico imeti.“ — Mi toraj pridigujemo poltnost! (č. bralkam, ki ne bodo vedele kaj je poltnost, pravimo le toliko, da je poltnost gerda beseda za gerdo reč kakor nečistost, nesramnost, poželjivost i. t. d.) Pa tega ne trdi samo g. K., to nam tudi dokazuje iz Zvona samega. Čujmo! „Pesem ‚Lovska‘ bila bi krasna, ko bi, posebno v zadnji štrofi, poltnosti se ne cedila!“ — Po lepi Goethejevi besedi: Češ vedeti, kaj se spodobi, — Poprašaj le pri blazih ženah - prašamo naše bralke, gotovo poštene, sramožljive žené in dekleta, pa prav zares jih prašamo, — saj nam g. K. ne bo prepuščal sodbe o spodobnosti — naj povedo same sebi in če jih je volja, tudi nam: Ali je res kaj nespodobnega, nesramnega, nepoštenega v tej pesmi? Ali je res kaj takega v njej, kar bi žalilo njihovo sramožljivost; ali bi se res sramovale, in to je nar boljše znamenje, v poštenu družbi očitno povedati, da so brale to pesem? — Naj govoré, podveržemo se njihovi sodbi! — — Drugi dokaz! „Pesem ‚v solzni dolini‘, po obliki izvrstna, se vendar čednemu človeku nikdar prikupila ne bo, ker zapeljana mati posebno v 4. štrofi prav pohujšljivo ja v ka v tem, ko bi se bila uboga zakonska vdova vsakemu blagemu sercu s to serčnostjo prikupila, (nam nerazumljivo!) — Kaj je lepše, čednost povelicevati, ali pa ji s povelicani mi nasledki greha v oči biti? In kaj hoče celo zadnja štrofa, v kateri zapeljana mati z ‚zlatim sinkom‘ govori: ‚V zlatem plašči boš opravljal — pred oltarjem sveti dar?‘ — Sveta cerkev čez vse visoko cené devišstvo in svetost zakonske zveze, je postavila nezakonskim zaderžek, da se ne pride tako meni in tebi nič v zlatem plašču pred oltar. Ali ne moti ta misel, ki si je olikan človek iz glave izbiti ne more, vsega vtisa, ki ga je pesnik tu namerjaval?“ — Tako govori od besede do besede g. K. o pesmi, ‚Pri zibelu‘ —

Svojim očém smo komaj verjeli, ko smo brali te besede, in pač se ne motimo, če mislimo, da se bo enako godilo marsikomu izmed naših bralcev. Iz začetka nismo mislili ničesar na to odgovoriti; pa da se ne bode mislilo: qui tacet, consentire videtur, moramo, dasi res s težkim srcem nekoliko spregovoriti. Prosimo pa č. bralce, predno bero naslednje verstice- naj še enkrat preberó imenovano pesem, kaj se jim zdi? —

Ta pesem torej poveljuje nasledke greha, ta pesem torej bije čednosti (tukaj sramožljivosti, čistosti v oči!) Da se nam bo kaj takega očitalo, tega bi pač ne bili mislili nikedar! Zopet stari svét pesniku: Ne prepevaj tega, prepevaj to! — Šlab pesnik, kateri ne vé, kaj naj poje! kakor bi bilo pesništvo kako rokodelstvo! — Poveljuj v pesmi čednost, (tukaj devišstvo)! — Devišstvo je gotovo lepa, visoka, čista reč. Pa je tudi nežna, občutljiva reč; kakor vijolica nar boljše na skrivnem, na tihem cvete in diši. Žena, pravijo, je tista nar boljša, o kateri se nar manje govori; tako je tudi ta čednost. Zdravje je gotovo boljše, kakor vse bolezní na svetu! Ne opevaj torej, pesnik, uboze ga bolnika; dejalo se ti bo: Ne poveljuj bolezní, poveljuj raji zdravje!

Pesni: ‚V solzni dolini‘ imajo namen, kazati nam v posameznih podobah, koliko je bridkega terpljenja na sveti, in s tem nagibati človeka k sočutji, k bratovski ljubezni, k pravi kristijanski ljubezni. To so gotovo že razumeli naši bralci in posneli iz prve pesmi: ‚Pri zibelu.‘ Ta pesem nam kaže, dobro ali slabo, to se

mora prepuščati bralcu — žalostno dogodbo, ki se ponavlja, žalibog! sto in stokrat v življenji, (ali jo moremo tajiti?) da brezserčen razuzdaneec zapelje neizkušeno, nedolžno dekle, ki verjame njegovim sladkim, priliznenim besedam; ko jo je zapeljal, pogubil, pa noče vedeti zanjo! — In pred oči staviti to večno tragedijo — to je pohujšljivo, zapeljivo, s tem se povečujejo nasledki greha, s tem se v oči bije čednosti!! Prašamo tebe, nepopačeno dekle, ali te res mika, ko si brala to pesem, da greš in se daš zapeljati? . . . Prašamo tebe, pošteni mladenič, ali te res mika, ko si bral to pesem, da greš zapeljati nedolžno dekle? . . . Ali vama ne bo pretresla malo ta pesem serca? — Ali ni ta pesem moralna, da! moralna? — Pa še ni dovolj! — Mati, recimo: grešnica, Magdalena, se je ostro pokorila, in še se bo pokorila svoje žive dni brez javkanja za svojo pregreho; njeno edino tolažilo — kedó ima táko serce, da bi ji ga ne privoščil? — njena najslajša želja, ki jo goji na tihem v serci, je ta: da bode njeno dete, njen „zlati sinek“ enkrat „gospod“ — velik, bogat, mogočen gospod, da bo živela na stare dni v bogastvu? — Ne! da bo duhoven, prosí duhoven na kmetih; o ko bi ga videla enkrat pred oltarjem! — In čega tudi ne vidi več — saj se je bo spominjal v molitvi in neskončno vsmiljeni je ne bo zaverjel! — Prazne sanje! Uboga mati! Tvoj „zlati sinek“ ne bo nikedar stal „v zlatem plašči pred oltarjem“ — tvoj sin je — nezakonsk otrok! — Ne moremo reči, kako so nas v serce sunile tiste besede! Res, čuli smo sami nekaj enacega — pa nismo mogli verjeti. Tak nesrečen otrok ima torej dva izvirna ali podedovana greha; kaj more otrok za grehe svojih starišev? Res je, da mora pred svetom terpeti zanje, pa mislili smo, da bo ravno cerkev vzela ubogo, zapuščeno siroto pod svoj materini plašč. Motili smo se; nič več! — Nam ne gré govoriti o tem, podveržemo se — ali ta nauk je — terd!

Če se postavimo na g. K-ovo stališče v estetiki, potem se ne sme pisati nobena tragedija; kaj bo potem z literaturo, kaj bo z umetnostjo vsega sveta? Težko je molčati človeku pri tej misli — pa molčali bomo, iz ust naj nam ne pride grenka, morda razžaljiva beseda, saj smo prepričani, in to kaže tudi njegov spis, da je g. K-u mari le princip, kakor nam; da ima pri vsem le blag namen, kakor mi; da ga pa misli doseči po drugi poti, kakor mi.

Prostor nam je pri kraju, akoravno smo dodali priklado listu, da ne kratimo bralcem pričakovanega berila. Vendar pa nismo še govorili o poglavitni reči. Moramo torej prositi potrpljenja g. K--a, in naše bralce, katerim je mari ta resna, čisto neosebna razprava, ki je naj ne štejejo, prosimo, med navadne časnikarske polemike. S takimi jih ne bomo nikedar nadlegovali. Drugo prihodnjic!

Na Dunaji 28. januarja 1870.

J. Stritar,

Zvónov vrednik.